

De Sint Servaasviering van het jaar 1000

“Ik sliep nog zo lekker”, zuchtte broeder Winand, toen het klokje luidde en alle monniken op de grote slaapzaal gewekt werden. Nog verdoofd door een diepe slaap, draaide hij zich om, gooide de zware wollen deken van zich af, ging zitten op zijn stromatras en zette zijn benen op de koude tegelvloer. Met een snelle rekking stond hij op, zocht zijn scapulier en gooide het over zijn hoofd. Het habijt waarin hij sliep viel in de plooi. Hij was klaar voor de metten.

Winand was een jonge monnik, pas sinds enkele jaren ingetreden in het Sint-Servaasklooster van Maastricht. Hij was nog altijd beduusd van de eerste indruk die hij in deze grote gemeenschap van religieuze mannen van alle leeftijden had gevoeld. Mannen van hoge ouderdom, mannen in de kracht van hun leven, zoals zijn eigen vader, en jongeren zoals hij, als broeders verenigd in dezelfde nederige levenswijze en hetzelfde habijt. Dagelijks zongen ze de lof van de Heer in het koor, beheerden ze de relikwies van de grote patroonheilige van Maastricht, de heilige Servatius, en zorgden ze voor de vele pelgrims uit alle delen van de christenheid die het graf van Sint-Servaas bezochten.

Het was nu 2 uur in de nacht. Het officie zou weldra beginnen. Winand spoedde zich door een koude gang naar de kerk waar de kaarsen, fakkels, toortsen en flambouwen al brandden. Daar zorgden de broeders voor die in de kerk zelf sliepen.

Het nachtofficie was vandaag bijzonder feestelijk. Het was 13 mei, de grote dag van het hoogfeest van Sint Servatius, de patroonheilige. De viering was de avond

Rond het jaar 1000 volgden praktisch alle kloosters in West-Europa de Regel van Benedictus. De monniken droegen een zwarte pij, en hun hoofdhaar was weggeschoren behalve een krans haren rondom het hoofd, de zogenaamde 'corona' (het kroontje). Afbeelding van de H. Ildefonsus, uit een handschrift van de abdij Cluny van circa 1100).

ervoor al begonnen, met de Eerste Vespers. Lang hadden de klokken over de stad gebeierd, om het feest in te luiden. Daarna klonken de gezangen, vijf Laudate-psalmen afgewisseld met antifonen waarvan de teksten genomen waren uit de oude Servaaslezingen. Na de Vespers gingen alle broeder in processie naar het Servaasaltaar, midden in de kerk, net voor de trap naar het priesterkoor.

De Sint-Servaaskerk van Maastricht was al ettelijke eeuwen oud, en, hoe groot ze ook

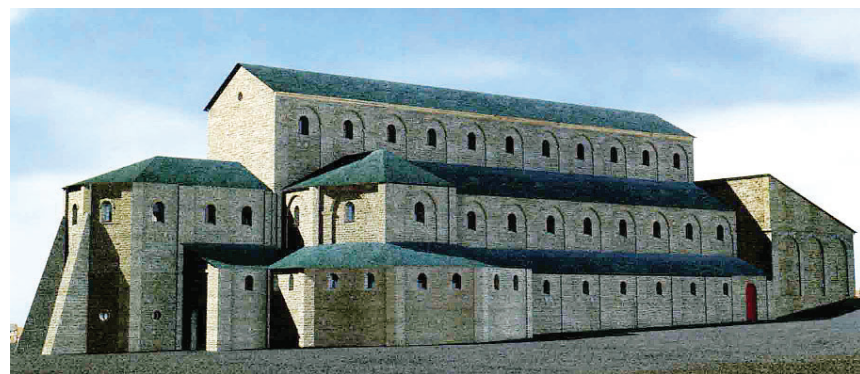
was, op sommige dagen was ze toch nog te klein voor de alsmaar groeiende stroom pelgrims en het steeds grotere aantal monniken. Zelfs bij grote plechtige vieringen was de kerk al te klein. Enkele jaren geleden, bijvoorbeeld, toen de plechtige 'elevatio', de verheffing van de relikwies door bisschop Wilgis van Mainz had plaatsgevonden. Broeder Winand was toen pas ingetreden. Een heilig man, dat begreep de jonge Winand wel, maar ook dat de plechtigheid vooral ten doel had de macht van de Duitse keizer Otto, en van zijn moeder, de Byzantijnse prinses Theofanu, duidelijk te maken aan de aanzienlijke families die vroeger de partij van Karel van Lotharingen, de laatste Karolinger, hadden gesteund.

Het lange nachtoffi-

cie begon. Terwijl de stad Maastricht in diepe slaap gedompeld was, flikkerden in de Sint-Servaaskerk de flambouwen en de kaarsen, en zetten de cantores psalm 94 in, de psalm die bij het openen van de dienst gezongen werd. Deze kende Winand al uit het hoofd. Na het eerste jaar noviciaat kende hij, zoals alle jonge monniken, alle 150 psalmen van buiten. Alle monniken zongen de psalmen mee. Maar de moeilijke, rijk versierde gregoriaanse gezangen werden door een klein groepje cantores gezongen, soms zelfs door één zanger alleen. Het was één grote deining van melodieën, dan weer massief wanneer iedereen op één toon de psalmen zong, dan weer verfijnd en versierd wanneer een solist lang zong, tot het

Het Sint-Servaasklooster in de Middeleeuwen, in de 19e eeuw getekend door Alexander Schaepkens. Grapje van de tekenaar: in het graf, waarin de kanunniken aan het vroeten zijn, ligt jonkman A. Schaepkens begraven.

Reconstructie van de Servaaskerk rond het jaar 1000 (uit: Venner, Geschiedenis van Limburg, Maastricht 2006 (LGOG)).

uiterste van zijn adem.

Het nachtofficie van de metten duurde meerdere uren. Het was een hele opgave, vermoeiend. Sommige monniken gingen na de metten nog enkele uren slapen. Anderen studeerden of lazen, sommigen brachten die tijd in stilte door, zittend of biddend in de kerk.

De nacht begon op te lichten. De zon zou weldra opgaan. Het was tijd voor de lauden, het ochtendgebed. Weer riep de klok de monniken bijeen in de kerk. Vijf psalmen met vijf antifonen klonken onder de dikke balken en de planken van het houten plafond van de kerk. De lauden waren aanzienlijk korter dan de lange noctur-

nen van het nachtofficie. Tijdens de lauden werd het buiten steeds lichter. De dag brak door, de zon kwam op. Na de lauden ging ieder naar de refter voor het ontbijt, dat in volledig stilzwijgen genuttigd werd. De gregoriaanse gezangen van het officie klonken Winand nog door het hoofd.

Ondertussen begonnen de gelovigen de kerk binnen te stromen, voor de hoogmis. Maar eerst had de grote processie rond het Vrijthof plaats. Daaraan namen alle monniken en celebranten deel, en werden alle relikwies van Sint Servatius en die van de Heilige Bisschoppen van Maastricht megedragen. Bij het ingaan van de kerk, hield men

nog even een statie bij het graf van de Heiligen Gondulfus en Monulfus, midden in het kerkgebouw. De celebranten trokken naar het koor. Broeder Winand, als jonge monnik, had op die dag dienst als acoliet en flambouwdrager. Hij kon zo de plechtigheden van heel nabij volgen.

Het werd een mooie dag, die pas laat in de avond zou eindigen, met de Tweede Vespers, het avondeten, en de Completen voor het slapen gaan, bij het invalen van de avond. Het was een mooie dag geworden, dat hoogfeest van Sint Servaas, op 13 mei van het jaar 1000.

Régis de la Haye

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een

hele pagina met een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht. Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen

op www.rhcl.nl. Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl

ARCHIEF

historisch
centrum
limburg